

A86/027

16 juni 1986

PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN DE DDR

Verkiezingen in Oost-Europa verlopen veelal volgens een strak scenario, dat slechts ruimte laat voor het uitbrengen van een stem en niet de mogelijkheid biedt om een werkelijke keuze te maken. Dit laatste geldt ook voor de DDR, waar op 8 juni jl. 99,74% van het electoraat deelnam aan een stembusexercitie voor de 'Volkskammer', het Oostduitse parlement* , om een zetelverdeling te bekrachtigen, die in feite al ruim een maand eerder was vastgesteld.

*Tegelijkertijd werden de leden van de 'volksvertegenwoordigingen' op regionaal en lokaal niveau gekozen.

PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN DE DDR

Het electorale systeem in de DDR voorziet formeel in een selectie van kandidaten door het 'Nationale Front', het overkoepelend orgaan van alle politieke partijen en massa-organisaties, dat zich krachtens de Oostduitse grondwet van 1974 dient te conformeren aan de leidende rol van de communistische partij (SED: "Sozialistische Einheitspartei Deutschlands"). Het eerste artikel van deze constitutie omschrijft de DDR namelijk als "de politieke organisatie van de werkende mensen in stad en land onder leiding van de arbeidersklasse en haar marxistisch-leninistische partij" (de SED). In de inleiding van de statuten van de Oostduitse CP wordt deze 'voorhoede-rol' verder uitgewerkt: "De 'Sozialistische Einheitspartei Deutschlands' (...) is de leidende kracht van de socialistische samenleving, van alle organisaties van de arbeidersklasse en van de werkende mens, van de staats- en maatschappelijke organisaties" (dus ook van het 'Nationale Front').

Eveneens volgens de statuten van de SED stuurt het Centraal Comité (CC) van deze partij de werkzaamheden van de "gekozen centrale staats- en maatschappelijke organen en organisaties" via de daarin bestaande partijgroepen. Zo bepaalt binnen het Nationale Front in feite de SED-partijgroep wie voor een parlamentszetel in aanmerking komt, waarbij nauwkeurig de richtlijnen van het Politburo van het CC/SED worden gevolgd. In de lente van dit jaar werden op deze wijze 703 kandidaten voor in totaal 500 parlamentszetels geselecteerd en in een zorgvuldig vastgestelde volgorde op de kieslijsten van de in totaal 73 kieskringen geplaatst.

Op verkiezingsbijeenkomsten per kiesdistrict hebben vervolgens de kiesgerechtigden de theoretische mogelijkheid gekregen om andere kandidaten voor te stellen, zonder het 'Nationale Front' evenwel te kunnen verplichten een dergelijk voorstel over te nemen. Een alternatieve kandidatenlijst is dan ook nog nooit in de geschiedenis van de DDR ingediend en ook het afgelopen voorjaar wist het Nationale Front zich door een gedegen voorselectie van de op de verkiezingsbijeenkomsten aanwezige kiesgerechtigden te verzekeren van de instemming met de oorspronkelijke kandidatenlijsten. De voorzitter van de kiescommissie van de republiek, een soort centrale kiesraad van de DDR, liet vervolgens de kandidatenlijsten op 13 mei jl. publiceren in de Oostduitse dagbladen. Overigens berustte het voorzitterschap van de commissie bij Egon KRENZ, tweede man in de SED-hierarchie en in Westerse dagbladen herhaaldelijk gedoodverfd als kroonprins van partij- en staatsleider HONECKER, waaruit nog eens blijkt hoe weinig de CP aan het toeval overlaat.

De gepubliceerde kandidatenlijsten voorzagen in een verdeling van de 500 parlamentszetels over tien fracties: vijf politieke partijen en vijf massa-organisaties. Voor de SED waren 127 zetels gereserveerd, terwijl de niet-communistische partijen elk 52 zetels in het vooruitzicht werden gesteld. In vergelijking met de oude 'Volkskammer' zou de in 1982 gereactiveerde massa-organisatie 'Vereniging van Wederzijdse Boerenhulp' een nieuwkomer in het parlement met 14 zetels moeten worden. De

overgebleven zetels werden in de kandidatenlijsten toebedeeld aan de vakbond (FDGB; 61 zetels), de communistische jeugdorganisatie (FDJ; 37 zetels), de vrouwenbond (DFD; 32 zetels) en de cultuurbond (KB; 21 zetels).

Om dit beeld ingrijpend te kunnen wijzigen dienden meer dan 50% van de Oostduitse kiezers op 8 juni jl. in een bepaalde kiesring 'neen' te stemmen of de naam van een of meer kandidaten op de lijsten door te strepen. Daarvoor zouden zij echter de gang moeten maken naar het stemhokje, terwijl van de kiezer min of meer verwacht wordt dat hij zijn stembiljet zonder meer in de stembus deponert. Wie van het stemhokje gebruik maakt of gewoon thuis blijft geldt in de DDR als 'verdacht' en kan voortaan in het dagelijkse leven op allerlei praktische nadelen rekenen (verlies van werk, afwijzing van nieuwe woonruimte, registratie door de veiligheidsdienst etc.).

Tegen deze achtergrond is het niet verwonderlijk dat 99,74% van het electoraat in de DDR op 8 juni naar de stembus toog. Slechts 0,06% van de uitgebrachte stemmen was ongeldig of niet in overeenstemming met de voorgestelde kandidatenlijsten van het 'Nationale Front'. Tussen de uiteindelijke zetelverdeling in de nieuwe 'Volkskammer' en de zetelverdeling zoals die hierboven werd geschetst op basis van de op 13 mei gepubliceerde kandidatenlijsten bestaat dan ook geen verschil.

De SED lijkt met haar 127 zetels (overigens gelijk aan het oude aantal) slechts een minderheidspositie in het Oostduitse parlement in te nemen. Nader beschouwd blijkt echter de omvang van de SED-fractie van ondergeschikt belang te zijn. De vijf in de 'Volkskammer' vertegenwoordigde massa-organisaties erkennen immers statutair de leidende rol van de Oostduitse CP. Bovendien hebben de vier niet-communistische partijen hun verenigingsrecht krachtens de Oostduitse constitutie verkregen "om hun belangen te behartigen in overeenstemming met de grondbeginselen en doelen van de grondwet", waarvan het eerste artikel het hoogste politieke gezag in de DDR toekent aan de SED.

In deze politieke constellatie is het slaafs meestemmen met de SED-fractie voor de niet-communistische politieke partijen en de massa-organisaties in het Oostduitse parlement een ongeschreven wet. In de 'Volkskammer', die gewoonlijk twee maal per jaar plenair bijeenkomt, worden dan ook alle besluiten unaniem genomen. Begrotingsbehandelingen vergen normaal slechts enkele uren, terwijl bij de benoeming van de Staatsraad (het collectieve staatshoofd van de DDR), de ministers, de voorzitter van de Nationale Veiligheidsraad, de opperrechters en de procureur-generaal nauwkeurig de aanwijzingen van de ministerraad (lees in feite de SED) worden gevolgd. In de praktijk fungeert de 'Volkskammer' slechts als een discussieforum zonder macht. Werkelijke belangrijke politieke beslissingen worden genomen door de CC-afdelingen, het CC-Secretariaat en het Politburo van de SED en dienen onveranderd bekrachtigd te worden door het parlement.

Toch slaagt de 'Volkskammer' er nog steeds in zich naar buiten toe te presenteren als een pluriform orgaan, vooral voor bezoekende parlementariërs uit het Westen. Parlementsvoorzitter Horst SINDERMANN, tevens lid van het SED-Politburo, reist zelf

regelmatig naar West-Europa om 'op voet van gelijkheid' met zijn collega's 'redelijk en realistisch' van gedachten te wisselen over bepaalde vraagstukken zoals vrede en veiligheid (maar bijvoorbeeld niet over over dissidenten en mensenrechten in de DDR). Want hoewel kandidaatstelling hem reeds in mei van zijn parlamentszetel verzekerde, wenst ook hij zich te beschouwen als een 'gekozen parlementarier', zoals hij ook vorig jaar tijdens zijn officiële bezoek aan Nederland duidelijk liet uitkomen.